

«Вогонь скорботи палає у серці»

**25.11 - День пам'яті жертв
Голодомору в Україні
(1932—1933)**

Щороку в четверту суботу листопада українці у всьому світі вшановують пам'ять жертв Голодомору 1932–1933 і масових штучних голодів 1921–1923 і 1946–1947 років.

В цей день громадяни відвідують поминальне богослужіння і покладають символічні горщики з зерном та свічками до пам'ятників жертвам голодоморів в Україні, а о 16:00 запалюють свічки на підвіконні та вшановують пам'ять жертв хвилиною мовчання.

Цьогоріч виповнюється **90-ті роковини** найстрашніших подій в історії України, внаслідок яких мільйони наших предків було замордовано голодом.

Голодомори в Україні — це трагічні сторінки історії, які не мають терміну давності і забуття. Вони були і залишаються незагоєними ранами генетичної пам'яті українського народу.

Походження терміну “Голодомор” - подвійний слов’янський іменник **golodomorъ**, складений з коренів *golodъ* і *morъ*, має значення «мор, викликаний голодом, страждання від голоду, голодування». Уперше термін Голодомор згадується 17 серпня 1933 року в чеському часописі «Večerník P.L.», який розмістив інформацію «Hladomor v SSSR».

Картина Ніни Марченко «Мати 1933-го»

Визначення злочину геноциду в міжнародному праві було дане у статті II Конвенції 1948 року про запобігання злочинів геноциду і покарання за нього. Термін «геноцид» запровадив науковець єврейського походження Рафал Лемкін. Він був першим фахівцем в галузі міжнародного права, хто визначив злочини сталінського комуністичного режиму проти українців як геноцид та проаналізував геноцид в Україні в контексті міжнародного права.

Голодомор в Україні 1932-1933 років не був випадковим явищем природного чи соціального походження, як це стверджували спочатку радянські, а згодом проросійські історики. «Смерть через голод» стала наслідком цілеспрямовано застосованого тоталітарною владою терору голодом, тобто геноцидом.

Він став покаранням українців за їхній спротив колективізації сільського господарства і небажання перебувати під владою Росії.

Це покарання здійснювалося шляхом знищення української культури, мови, традицій. Шляхом штучно організованого голоду радянська влада намагалася вирішити так звану «українську проблему» за наказом Сталіна.

За даними істориків, на початку 30-х років ХХ-го століття основним центром опору більшовицькій політиці колективізації та форсованої індустріалізації було українське село. В Україні сталося понад 4 тис. масових протестних виступів за участю близько 1,2 млн. чоловік.

З колгоспів вийшли 41 200 селянських господарств, близько 500 сільських рад відмовлялися приймати нереальні плани хлібозаготівель.

Сталін боявся втратити Україну як ресурс, без якого побудова могутньої індустріальної імперії, здатної завоювати світ, залишалася б тільки мрією.

Не бажаючи втрачати Україну, радянський режим вибудував план винищення частини української нації, що був замаскований під плани здачі хліба державі. Йшлося про повне вилучення всіх запасів зерна, а потім конфіскацію інших продуктів харчування та майна в якості штрафів за невиконання плану здачі хліба (при цьому радянська влада мала значні запаси зерна в резервах та здійснювала його експорт за кордон під час Голодомору). Перетворивши Україну на територію масового голоду, режим перекрив всі шляхи до порятунку.

У серпні 1932 року Сталін запропонував новий репресивний закон про охорону державного майна. Закон передбачав за такі порушення розстріл з конфіскацією майна або 10 років ув'язнення. Засуджені не підлягали амністії.

За каральним документом закріпилася народна назва "Закон про п'ять колосків", оскільки винним у розкраданні державного майна фактично був кожен, хто без дозволу зібрав на колгоспному полі кілька колосків пшениці. За перший місяць було розстріляно щонайменше 250 людей, а за перший рік дії нового закону за ним засудили 150 000 осіб. Закон діяв до 1947 року, однак пік його застосування припав саме на 1932-1933 рр.

Відбувалася ізоляція голодуючих. З цією метою був застосований режим «чорних дошок» і заборона голодуючих виїжджати за межі України. Колгоспи і села, занесені на «чорні дошки», оточувалися загонами міліції та радянських спецслужб. Звідти вивозили усі запаси їжі. Заборонялася торгівля та ввезення будь-яких товарів. Було фізично заблоковано 22,4 мільйони людей в межах території Голодомору.

«Чорна дошка»

Це репресивні заходи, їх впроваджували щодо колгоспів, сіл та людей, які недовиконували план хлібозаготівель. Озброєна міліція оточувала населений пункт, припиняла будь-яку торгівлю, відбирали все майно, репресувала незгодних. Фактично, це смертний вирок: ні їжі, ні коштів, ні втечі.

Під час складання списків для занесення на «чорну дошку» до уваги брали і політичне минуле села: наявність серед його уродженців активних діячів УНР та повстанського руху. Приміром, Мазурівка Хмельницького району мала потрапити на «чорну дошку» за те, що тут народився «петлюрівський» отаман Хмара.

Ще однією складовою геноциду було свідоме блокування інформації про голод. У січні 1933 року радянською владою було зробленою заяву про відсутність голоду в країні. Сталінський режим відмовився від зовнішньої допомоги.

Голодомор 1932-1933 років охопив період з квітня 1932 року по листопад 1933 року. За ці 17 місяців було вбито понад 7 мільйонів людей в Україні і 3 мільйони українців поза її межами, в регіонах, що історично були заселені українцями: Кубань, Північний Кавказ, Нижнє Поволжя та Казахстан. Пік Голодомору припав на весну 1933 року. В Україні від голоду щохвилини вмирало 17 людей, 1 400 – щогодини, понад 30 тисяч – щодня... Питання кількості людських втрат України від Голодомору досі залишається відкритим.

Реальні цифри загиблих замовчувалися, що підтверджується наданим владою розпорядженням не реєструвати смерть дітей у віці до одного року. Українці у віці від 6 місяців до 17 років становили близько половини всіх жертв Голодомору.

Наслідком злочину геноциду, окрім фізичного вбивства мільйонів людей, стало руйнування традиційного українського устрою життя.

Голод став зброєю масового біологічного знищення українців, на довгі десятиліття порушив генетичний фонд народу, призвів до морально-психологічних змін у свідомості українців.

Традиційна культура та народні звичаї зазнали деформації. Голодомор повністю змінив звичний порядок господарювання на селі. На десятки років українські селяни були зведені до становища безправних колгоспників, позбавлених паспортів та пенсій.

Психологічними наслідками Голодомору стали почуття вини та сорому.

Люди відчували провину за те, що не змогли врятувати рідних, сором за аморальні вчинки, які чинилися задля виживання.

Із послабленням комуністичного контролю над суспільним життям у другій половині 1980-х років відновлюється пам'ять про Голодомор. З 1993 року в Україні на державному рівні відбувається вшанування безневинних жертв Голодомору.

У листопаді 2008-го в Києві було споруджено Національний меморіал жертв Голодомору.

Загалом в Україні встановлено понад 7100 меморіалів, пам'ятників та пам'ятних знаків, присвячених жертвам Голодомору.

У 2006 році Законом України «Про Голодомор 1932–1933 років в Україні» Голодомор визнано геноцидом українського народу.

У 2010 році постановою Апеляційного суду міста Києва доведено геноцидний характер Голодомору, намір Сталіна, Молотова, Кагановича, Постишева, Чубаря, Хатаєвича, Косіора знищити частину української нації.

Пам'ять про Голодомор стала невід'ємною частиною національної пам'яті українського народу.

У понад 40 містах 15 країн світу споруджені пам'ятники чи встановлені інші пам'ятні знаки на вшанування пам'яті жертв Голодомору.

«В Україні комуністична влада зуміла виховати генерацію людей, які не тільки не знають історії своїх дідів і прадідів, а навіть навчила їх ненавидіти свій народ і свою мову.

Сьогодні в тих регіонах, де найбільше вимерло українського населення внаслідок штучного Голодомору, існує найбільша опозиція проти оприлюднення правди про геноцид», – так, на жаль, цілком слушно констатує гірку правду виходець з Полтавщини Микола Міщенко, голова Фундації Українського Геноциду-Голодомору в США (Ukrainian Genocide Famine Foundation – USA, Inc.), яка зробила дуже багато для поширення у світі правди про цю трагедію.

Зважаючи на викладене вище ставлення до Голодомору (а воно далеко не однозначне в сучасному суспільстві) – це критерій морального, духовного, ідейного розвитку людей, а також своєрідний іспит на патріотизм.

І ми ні на крок не просунемося на шляху духовного відродження, якщо ступатимемо по рідних могилах, топтатимемо свою історичну пам'ять, а з нею – і свою гідність. Бо все просто: щоб нас шанував світ, варто самим себе шанувати!

Звернення до трагічних сторінок історії України зробить нас сильнішими, допоможе кожному збагнути, хто ми є насправді, визначитися з тим, яким шляхом іти далі, як залишитися справжнім патріотом своєї неньки-України, як не зрадити своїх предків, які поклали своє життя за нас, як не бути осторонь нині, коли доля України знову залежить від кожного з нас.

На знак вшанування невинних жертв Голодомору в останній тиждень листопада проводиться загальнодержавна акція «Запали свічку пам'яті», тож долучайтесь! Хай світло цих свічок вкотре стане даниною тим, хто навечно пішов від нас, хто заради торжества справедливості жертвував собою!

Про організовані звірства радянської влади не можна було згадувати навіть у художній літературі. Проте саме українські поети і прозаїки, насамперед ті, що перебували в еміграції, стали першими літописцями Голодомору: першим твором про ті жахіття в Україні став роман Уласа Самчука «Марія», а наймасштабнішим твором української літератури про Голодомор вважається роман Василя Барки «Жовтий князь». Звісно, згодом з'являлися нові художні шедеври, а також публіцистичні й наукові праці, в яких осмислювалися факти і наслідки штучного голоду.

Улас Самчук «Марія» - 90 років від написання твору

ЛЮДИ ПРАВДИ
ЩОБ СВІТ ЗНАВ

"Присвячую матерям, що загинули голодною смертю на Україні в роках 1932-1933"

Роман "Марія" вийшов 1934-го у Львові і став першим художнім твором про Голодомор.

український письменник
УЛАС САМЧУК

1932
ГОЛОДОМОР
1933

У.Самчук народився 20 лютого 1905 року на Волині. Письменник-емігрант став літописцем українського народу, такої тяжкої й трагічної її доби – масового винищення: і фізичного, і духовного. Творча спадщина письменника – це роман «Волинь», який номінувався на Нобелівську премію в 30-х рр., а також трилогія «Ост», «Кулак», «Чого не гоїть вогонь?» та ін. Найсенсаційнішим з усіх творів Уласа Самчука став роман-спалах «Марія».

Письменник і журналіст Улас Самчук був членом уряду УНР у вигнанні, входив до складу ОУН, в роки нацистської окупації редагував газету «Волинь» у Рівному. В 1948 році переїхав до Канади, де прожив до кінця життя. Помер 9 липня 1987 року.

«Марія» Уласа Самчука належить до числа тих творів, якими українська література має право пишатися перед усім світом. Ця річ створювалася не через багато років після трагедії, у тиші комфортних кабінетів та бібліотек, а відразу ж по «гарячих слідах» катастрофи, у Празі, того ж таки жахливого 1933 року .

Цей роман Самчук присвятив своїй першій дружині Марії Зоц. А в її особі — всім «матерям, які померли голодною смертю в 1932—1933 роках».

У романі «Марія» автор першим розповів світові правду про Голодомор 1933 року, його причини і наслідки. Через події із життя Марії, її близьких, земляків протягом кількох десятиліть — від дореволюційного періоду до більшовицьких реформ 1930-х років і геноциду українського селянства — автор художньо осмислює трагедію однієї родини в межах трагедії всієї української нації і підносить образ селянки Марії до символу цілої України.

Головна героїня повісті Марія — звичайна сільська жінка. Народилася вона в 1861 році, коли український селянин отримав право на користування землею, і померла в Голодомор, коли вся свобода для нього завершилася. Але в центрі уваги не сільський побут, а багатоманітність і повнота життя української людини, висока моральність, благородство, шляхетність, працелюбство, інші чесноти, які таїло в собі українське село. Доля Марії — яскраве свідчення згубності нав'язаного колективізацією способу життя, втрати Україною свободи.

Щирість і розважливий стиль оповіді дають можливість читачеві не тільки збагнути розумом, але й відчутти серцем трагічність голодомору, беззахисність людини перед цим злом. Повість читається з великим інтересом, тримає читача в напрузі від початку до кінця і, незважаючи на драматичність долі персонажів, викликає у нього світлі почуття.

Василь Барка «Жовтий князь» - 60 років від опублікування

Тема голодомору 1932-1933 років довго приховувалась і замовчувалась на теренах України. І лише на початку 2000-х років ця страшна подія почала висвітлюватися і стала відомою широкому загалу українців. Проте насправді ще у 1963 році було опубліковано твір Василя Барки, присвячений цим трагічним подіям, які стали реальністю для мільйонів українців. Твір Василя Барки «Жовтий князь» літературні критики вважають першим професійним прозовим твором у світовій літературі, присвяченим темі голодомору 1932-1933 років.

Творчість Василя Барки (справжнє ім'я — Василь Костянтинович Очерет, 1908—2003), талановитого письменника і поета, представника української діаспори у Сполучених Штатах Америки, довгі роки залишалася невідомою в нашій країні .

Василь Барка, український письменник, знав про голодомор ще з розповідей членів власної родини. В роки геноциду сам письменник перебував в місті, тому особисто не відчув дефіциту продуктів харчування. А от його брат з родиною проживав на селі і був підданий цим тортурам. Власне розповіді брата і стали для Василя Барки основою для подальшого дослідження цієї теми. Записувати свої спогади і свідчення очевидців він почав в 1943 році, перебуваючи в таборі Ді-Пі (Displaced Persons) в Німеччині. Протягом двадцяти п'яти років він ретельно збирав спогади очевидців Голодомору, що дало ґрунт для широких літературних узагальнень.

ВАСИЛЬ
БАРКА

ЖОВТИЙ
КНЯЗЬ

В романі описана доля однієї родини українських селян Мирона Катранника. Це традиційна українська сім'я, основне заняття яких - сільське господарство. Ця сім'я певно мірою ідеалізована автором - вони живуть, дотримуючись усіх норм християнської моралі, цінують традиції та звичаї своїх предків, між членами родини панують дружні та довірливі стосунки. Однак ідилія не може тривати вічно - всі сподівання та мрії, а також їхнє майбутнє руйнує голодомор. Майже вся сім'я гине... Незважаючи на страшні події, які описує автор, герої його твору не втрачають людяності.

Письменник створює символічний образ Жовтого князя, демона зла, який несе з собою лише руйнування, спустошення, муки і смерть. Цей алегоричний образ перетворюється на об'єкт ненависті не лише простого люду, а й самого читача.

Твір складний за своїм змістом, (дуже важко читати такі речі), але життєстверджуючий у своїй суті. Його герої залишаються перш за все людьми, які прагнуть вижити та перемогти зло, яке накликало на них таку біду.

Цінність цього твору полягає в його історичній правдивості. Твір тяжкий, глибокий і трагічний, але вартий того, щоб його прочитати, адже це наша спільна історія. Її обов'язково треба читати та періодично перечитувати, бо таке не можна забувати, а тим більше прощати.

Тож радимо романи до прочитання. Адже, пам'ятаючи стаємо сильнішими...

Запрошуємо до «Наукової бібліотеки» (ауд.514) ознайомитися з виданнями, посилити позицію власного розуміння трагічних подій 30-х років ХХ ст., осмислити найбільш масштабну трагедію національної історії новітньої доби.

Добірка інтернет-посилань

1. Історія Голодомору (Національний музей Голодомору - геноциду)

<https://holodomormuseum.org.ua/istoriia-holodomoru/>

2. «Голодний Дух - День пам'яті жертв Голодомору» мультфільм

<https://www.youtube.com/watch?v=baHXUzq3VPM>

3. Вікіпедія. Голодомор в Україні (1932—1933)

<https://cutt.ly/ZwOy8Tf6>

4. Голодомор в Україні на сторінках творів Уласа Самчука та Василя Барки

<https://m.day.kyiv.ua/article/ukrayina-incognita/chasy-panuvannya-nochi>

5. Голодомор 1932 – 1933 років – геноцид українського народу

<https://www.bsmu.edu.ua/blog/golodomor-1932-1933-rokiv-genoczyd-ukrayinskogo-narodu/>

